

Elena Ferrante: Hylkäämisen päivät

Varhaisempi hylkääminen ferrantelaisessa

maailmassa – MARJATTA RIPSALUOMA (23.9.2017)

Tässä on Elena Ferranten varhainen kirja, hänen toinen julkaistu kirjansa. Se on perinteinen romaani, kirjassa on selvempi kaari kuin myöhemmissä Napoli-sarjan kirjoissa, romaanihenkilöt erottuvat toisistaan, ovat perusteltuja ja mietittyjä. Konfliktit tapahtuvat niin kuin niiden pitääkin. Lukija ei pääse pitkästymään tai vaihtoehtoisesti odotuksia ei palkita. Kumpikin lukutapa on virkistävä.

Ei tämä romaani vanha ole, vuodelta 2002. En muista kirjaa rummutetun Suomessa käänteentekeväenä teoksena, uuden vuosituhannen avaajana. Italia on aina ollut tärkeä kirjallisuusmaa. Erityisesti luulen olleeni valmis vastaanottamaan uutta naiskirjailijaa. Kiinnitän huomiota naisten kirjoittamiin kirjoihin, koska heitä on kaikkialla vähemmän kuin miehiä, he yksinkertaisesti erottuvat joukosta. Mutta Ferranten nimeä en muista kuulleen ennen kuin Napoli-sarja tuli julkaistuksi Yhdysvalloissa.

Ehkä en sanoisi tätä kirjaa lainkaan perinteiseksi, ellei Ferranten Napoli-sarjasta olisi tullut niin kovasti suosittua, myös arvostelumenestystä, etenkin englanninkielisessä maailmassa. Myös Suomessa julkaistaan suuri osa käännskirjallisuudesta englannista suomennettuna. Syy on tietenkin selvä: anglot osaavat mainostaa ja englantia puhuva maailma on aika laaja. On hyvä että meillä suomennetaan kirjoja sentään suoraan italiasta eikä esimerkiksi englannin kautta.

On ajateltava määrettä perinteinen. En tiedä miksi kutsuin tätä kirjaa perinteiseksi. Onko se mielestäni sitä, koska se on aika selvästi psykologinen romaani? Mutta kyllä sellaisilla romaaneilla on paikkansa.

Psykologiaa

Kirja pitää osata lukea itsenään, omana taideteoksenaan. Kirja joko puhuttelee lukijaansa tai ei. Kysymys voi olla lukijan mielentilastakin: aina ei ole hyvä hetki

aloittaa uuden kirjan lukemista. Mutta kirjojen mainostaminen tai mainostamatta jättäminenkin on ongelma. Tätä uusintapainosta kustantaja mainosti nyt niin että sen huomasi. Edellinen painos, v. 2004, ei osunut silmiini. Lukijan on nähtävä vaivaa uutuuskirjojen etsimisessä.

En puhu kirjallisuuden muoti-ilmioistä. On tärkeitä lukea kirjoja juuri tämänhetken maailmasta, ajasta, jota me kaikki elämme. Ferrante kertoo eurooppalaisesta naisesta uudella vuosituhanella. Tässä tapauksessa italialainen nainen ei kyllä vaikuta uudelta naiselta. Hän tuntuu kipuilevan aika lailla ikäikäisten ongelmien kanssa:

“Katkerat ajatukset, halu saada hyvitystä ja tarve testata kovan kolauksen saanutta viehätysvoimaani olivat näköjään polttaneet poroksi harkintakykyni viimeisetkin rippeet.

Kotiin.”

Nainen on 38-vuotias, vastikään mies on kävellyt tiehensä, kotiin syntyy koiran ja kahden lapsen kanssa nopeasti kaaos, kun hylätty nainen menettää otteensa. Viinipullo särkyä lattialle ja pastakastike palaa pohjaan. Poiskävellyt mies istuu syömään illallista kun hän oli käynyt sanomassa hyvää yötä lapsilleen. Mies on vain käymässä, lasten takia.

Syntyä kohtaus kun mies saa haavan suuhunsa lasinsirusta. Vaimo ei hermostuksissaan nähnyt kaikkia lasinsirpaleita. Mies olettaa että sirpale oli varoitus ja provokaatio häntä kohtaan ja uhkaa olla ikinä tulematta takaisin. Tässä kohtauksessa voi nähdä huumoriakin. Minkälaisista asioista mies polttaa proppunsa ja miksi vaimo ei kerralla usko että avioliitto oli nyt siinä?

Minulla on tuossa käsikirjahyllyssä Italo Calvinon opus nimeltä *Kuusi muistiota seuraavalle vuosituhanelle*. Calvino – Ferranten maanmies – ehti saada ennen kuolemaansa muistioita valmiiksi viisi. Kirja julkaistiin vuonna 1993, suomeksi vuonna 1996. Ferrante saattaa olla yksi uuden vuosituhanen kirjailijoista, josta jää jälki tuleville ajoille.

Muistioita Calvino rupesi kirjoittamaan kun sai kutsun tulla luennoimaan Yhdysvaltoihin. Kirjassa on paljon ajatuksia kirjallisuuden olemuksesta. Hän viittaa monesti klassiseen kirjallisuuteen, muinaisiin jumaluuksiin ja harmittelee vähän väliä epämääräisyyksiä. Sitten hän puhkeaa jälleen puhumaan jostakin klassikosta.

Klassikoista ei tarvitse enää väitellä, niistä voi poimia ne asiat mitä kulloinkin tarvitsee. Antiikin kirjailijat ovat asettuneet kirjastoihin omille paikoilleen. Mutta myös lähempää löytyy vastauksia siihen, miten kielen saa taipumaan, miten sen saa tarkaksi sanomaan mitä tahdotaan sanoa.

Tuossa on Raamattu. Olen miettinyt Ferranten suhdetta katolisuuteen ja sama Raamattu on Vatikaanilla kuin meilläkin. Naisen olisi vaiettava seurakunnassa! Mikähän mahtaa olla Ferranten käsitys feminismistä? Hän kirjoittaa kyllä siitä, miten erokriisistä tulee identiteettikriisi.

Tulin Ferrantea lukiessani ajatelleeksi aisteilla kirjoittamista. Ferrante kirjoittaa selviä näkymiä, lyhyitä videopätkiä, joissa tapahtuu jotain. Calvino puhuu yhdessä muistiossaan "Näkyvyydestä", tottakai kirja aukeni juuri tässä kohdassa. On puhe Dantesta:

"Dante puhuu henkilöahmolleen ilmestyvistä näyistä melkein kuin elokuvista tai televisiolähetyksistä."

Kieli tuo lähelle kaukaiset ja juuri tässä olevat tapahtumat eikä lukija huomaa että tuli tehdyksi uusi 100 metrin juoksuennätys vaikka sydän pyrkii ulos rintakehästä. On kirjailijan asia osata tuoda tapahtuma lukijan tietoisuuteen niin että tuntuu:

"Kenties itse edes ymmärtämättä tyttö kokeili muodokkaan vartalonsa ja rauhattomien silmiensä voimaa aviomieheeni. Kuinkahan kauan sitä oli jo jatkunut. Mieheni katsoi tyttöä sokaistuneena kuin katsoisi varjosta valkoista seinää, johon aurinko osuu."

Tässä kerrotaan lyhyesti mikä on Ferranten romaanihenkilön tilanne: hänet, aviovaimo, on hylätty. Tekstistä nousee tapahtuma, kuva: aviomies on sokaistunut. Sitten koira ja poika, toinen lapsista, sairastuvat ja vaimon pitää selvitä aivan yksistään kaikesta. Ferrante kertoo lukijallekin, että aviomies on sentään tehnyt aika ison osan töitä kotona. Yksi tärkeitä asioita on koiran ulkoiluttaminen. Jätetty vaimo romahtaa koira kävelyttäessään. Romahduksesta kirjan tarina sitten alkaa.

Nyt Ferrante ei kirjoita Napolista. Silti kirjan päähenkilöllä, kirjoittamista harrastavalla aviovaimolla ja kahden lapsen äidillä, on kriisin tullen muistumia lapsuutensa Napolista, vaikka hän nyt elää elämänsä Pohjois-Italian Torinossa. Tarinan kertominen on juuri tätä: voi liikkua mihin suuntaan vain.

Tiivis kirja

Hylkäämisen päivät on erilaista proosaa kuin Napoli-romaanit. Ei kirja ole eroterapiaa, koska kertomus on erittäin hyvin paketoitu ja tiivis, kuten juonesta jo näkee, kirjoittaja on ammattilainen (eikö ammattilainen voi kirjoittaa terapiakseen?). Tulen ajatelleeksi italialaisen naisen emansipaatio-historiaa. En tiedä siitä juuri mitään. Italian kulttuuria olen seurannut eniten elokuvan kautta, en niinkään lukemalla. Elokuvaohjaajat ovat miltei järkiään miehiä, sikäli kuvani on varmasti yksipuolinen. Mieleen nousee kuva näyttelijä Anna

Magnanista elokuvassa *Rooma avoin kaupunki* (Rossellini 1945) tai Fellinin elokuvassa *Mamma Roma*.

Sen tiedän Italian kulttuurin perustasta, että varsinkin eteläinen Italia on Maria-kultin aluetta. Neitsyt Maria on edellisten uskontojen uusi ilmentymä. Kun tarinoita Isiksestä tai Ashtartesta (toisessa muodossa Ishtar) lukee, niin voi nähdä että jumalatar on ollut keskeinen hahmo jumalien joukossa. Marian juhlia viettävät kaikki, eivät ainoastaan naiset.

Meillä Suomen kansanrunouden ja tarinoiden naishahmot ovat olleet tavattoman voimakkaita. Mutta Suomen mytologian naishahmot eivät ole palvonnan kohteita, vaan itsellisiä hahmoja, jotka tietävät mitä tekevät.

Se että olen ollut Italiassa ei auta, koska ainakin Toskanan maaseudulla kodit olivat muurien suojassa. Muurit ovat aina epäilyttävä rakennelma: suojaudutaanko ulkomaailmalta vai suljetaanko sisällä olijat vankeuteen? Yleensä naiset olivat kotona päivisin pienimpien lasten kanssa, mutta lasten äidit eivät puhu englantia, joten en päässyt keskustelemaan heidän kanssaan. Ehkä he eivät olleet päässeet kouluun vielä, äidit? Ne pyhän Marian sisaret?

Tyttöjen koulunkäynti oli iso asia Ferranten Napoli-sarjassa. Naisten mahdollisuudet ovat olleet vähäisemmät sekä siellä että täällä ennen II maailmansotaa. Ehkä kyse on yksinkertaisesti agrikulttuurista? Olivatko meillä pojatkaan kouluissa kovin kauan ennen sotia? Maalla on tarvittu työvoimaa ja kaupungeissa tehtaihin työläisiä. Tässä kirjassa avioliitto repeää Torinossa, kaupungin läpi virtaa Po-joki, joka on Italian vilja-aittaa.

Uuden löytäminen

Kun eläin mainitaan, valpastun. Kirjailijan on oltava hyvä että osaa kuvata ei-verbaalisia tilanteita sanallisesti. Eläimet eivät puhu. Kirjassa eläin on koira, jota yleensä vaimon mies on kuljettanut kävelyillä.

Vaimolla ei ole ollut selvää suhdetta perheen koiraan, hän vain väsyä kun koira vetää hihnaa tai tahtoo lähteä juoksemaan metsään ilman hihnaa. Metsän lähellä on vesiallas, josta koira juo. Kun koira sitten sairastuu, yksi mahdollisuus on että vedessä oli jotain vikaa. Sitten sairastuu jo toinen lapsistakin, poika.

Vaimo joutuu yhtäkkiä tulemaan toimeen yksinään, tilanne kotona kärjistyy ja siitä tulee elämän ja kuoleman kysymys. Tämä on lukuromaani, mikäli tuota outoa käsitettä edelleen käytetään. Jännitys tiivistyy.

Nyt mietin sitä, että kirjoittaisiko suomalainen (nais)kirjailija erosta tällä tavalla. Romaanihenkilö valahtaa aivan avuttomaksi nopeasti. Ehkä tässä on kuvaus eteläeurooppalaisesta roolista, sen naismallista.

Sitten ajattelen huumorin tai satiirin mahdollisuutta. Mutta kyllä jätetyn naisen mieli tuntuu yksinkertaisesti kaoottiselta. Tuskin suomalainenkaan naiskirjailija kirjoittaa täysin järkensä säilyttäneitä naispäähenkilöitä, mutta epätoivo on ehkä hiljaisempaa. Kirjassa on paljon meteliä.

Kustantamisesta ja suomentamisesta

Hylkäämisen päivät (I giorni dell'abbandono) ilmestyi italiaksi 2002 ja ensimmäisen kerran suomeksi 2004, tämä on tarkistettu suomennos. Avain-kustantamo, ensimmäinen kirjan julkaisija, on edelleen olemassa, mutta se tuntuu kohdistaneen julkaisunsa nuorisoon, ohjelmassa näyttää olevan esimerkiksi selkokirjoja.

Suomentaja on Taru Nyström, mutta suomennoksen on tarkistanut Alice Martin. Onko kieli ehtinyt tässä välillä perusteellisesti jo muuttua? Ei minulla ole tämän painoksen kieliasusta moitittavaa.

Elena Ferrante: *Hylkäämisen päivät*. Suom. Taru Nyström. WSOY 2017, 253 s. teos on aiemmin julkaistu Avain -kustantamon kautta 2004.

[Lukunäyte](#)

Marjatta Ripsaluoma on kriitikko Vaasasta.